

Vajda Péter (1808–1846)

Evangélikus gimnáziumi tanár, a Magyar Tudós Társaság levelező és a Kisfaludy Társaság rendes tagja, író. Féltelkes jobbágyszülők gyermekeként született Vanyolán, Pápától alig néhány kilométerre. Apja az Eötvös-család jobbágya volt. A tehetséges gyermeket 1820-ban a magyar lutheránusok fellegvárába, a soproni líceumba írták be. 1826-ban egy tanárával való összeütközése miatt távoznia kellett onnan. Ekkor, 18 évesen tette első nagyobb útját hazájában, hajón „lecsorgott” Béctől Zimonyig, s közben – szintén először – megcsodálta Pestet. Ezt követően a bencések győri gimnáziumába került. (A lutheránus jobbágyfi egy évezredes szerzetesrend katolikus tanintézetében!) Győrött két évig

bölcseletet tanult, majd bejárta a Balaton környékét, az Adria vidékét, Tirolt és Észak-Itáliát. Életútja következő állomása Pest lett. Beiratkozott az egyetem orvosi karára (itt Bugát Pál tanította), de negyedévesként abba kellett hagynia tanulmányait. Ártatlanul gyanúba keveredett, hogy Stáhly egyetemi orvostanár ellen a kolerajárvány miatti utcai tüntetést ő szervezte. 1831-től az újságírásnak és az irodalomnak élt. Írt és szerkesztett. Sőt, ezt tette nagy nyugati külföldi útján is (Németország, Hollandia, Anglia), amikor Lipcsében képes magyar folyóiratot jelentetett meg. Visszatérését követően köz- és szépírói pályája villanásszerű, szinte a petőfis értelemben. 1834 és 1844 között 22 kötete jelent meg nyomtatásban. (Volt olyan, hogy egy évben négy!) És rengeteg kisebb írása, verse, elbeszélése, publicisztikája látott napvilágot. 1837-ben a Magyar Tudós Társaság soraiba választották, 1840-ben a Kisfaludy Társaság tagja lett. Nagy része volt – Bugát Pállal együtt – a Természettudományi Társulat létrehozatalában, aminek első „titoknoka” (titkára) volt. Plebejus érzelmeit mutatja, hogy amikor ennek nevébe bekerült a „királyi” jelző, akkor kilépett a társaságból. 1842-ben – ismét akárcsak Petőfi – kocsival és gyalogszerrel bejárta csaknem az egész országot, mely élmény nála is a magyar táj irodalmi birtokba vételével párosult. Ugyanebben az évben indult rövid, de annál jelentősebb tanári pályája. Először a pesti evangélikus gimnáziumban helyettesített, majd elfogadta a szarvasi főiskola meghívását, s 1843-ban annak tanára lett. Nagyhatású előadásait a városi közönség is látogatta. „Erkölcsei beszédei” szabad szellemisége miatt vizsgálat indult ellene, mi közben váratlanul meghalt.

Művei:

- *Vajda Péter erkölcsi beszédei (A bécsi kancellária leirata Vajda és az evangélikus egyház ellen)* Kiad.: Kemény Gábor. Budapest, 1931.
- *Vajda Péter válogatott művei. (Halálának 125. évfordulója emlékére)* Kiad.: Lukácsy Sándor, bev.: Fenyő István. Veszprém, 1972.

Irodalom:

- *Magyar írók arczképei és életrajzai.* Pest, 1858.
- *Vajda Péter.* In: *Magyar írók arczképei és életrajzai.* Pest, 1858. 141-142. l.
- *Széchy Károly: Vajda Péter élete és művei.* Budapest, 1892.
- *Márki Sándor: Vajda Péter élete és művei.* Írta Széchy Károly. Budapest, 1892. Századok, 1892. 6. sz. 509-510. l.
- *Kemény Gábor: Vajda Péter emléke...(1808-1846)* Köznevelés, 1946. 8. sz. 11-12. l.
- *Nádor Jenő: Egy demokratikus nevelő centenáriuma.* Embernevelés, 1946. 210-212. l.

- *Hanzó Lajos: Vajda Péter. Békéscsaba, 1958.*
- *Hegedűs András: Hanzó Lajos: Vajda Péter. Pedagógiai Szemle, 1959. 6. sz. 591-592. l.*
- *Hegedűs András: Vajda Péter pedagógiai nézetei. Pedagógiai Szemle, 1958. 4. sz. 360-375. l.*
- *Nádor Jenő: Vajda Péter tanítványai között. Pedagógiai Szemle, 1960. 7-8. sz. 649-652. l.*
- *Miklós Róbert: Vajda Péter életútja. In: Vajda Péter Tudományos Ülésszak. Pápa-Vanyola. Szerk.: Rácz István és Miklós Róbert. TIT, Budapest, 1971. 13-25. l.*

<http://www.kfki.hu/physics/historia/v/a/vajdap/vajdap.jpg>